

Posudek bakalářské práce *Defektivní slovesa v současné italštině*, kterou předložila **BARBORA HRABÁKOVÁ**, Ústav románských studií FF UK, ak. r. 2021/2022.

Barbora Hrabáková se své bakalářské práci věnovala zdánlivě okrajovému tématu, které je v běžných gramatikách často odbyto formou heterogenních seznamů příslušných slov. Přesto je otázka defektivních sloves, či obecně defektivitu, v popředí současných morfologických teorií, a její řešení proto může být na konkrétním materiálu italštiny poměrně zajímavým úkolem. Je třeba říci hned na začátku, že cíle této práce jsou samozřejmě daleko skromnější, přesto je možné ocenit, že se autorka nebála pustit i do složitějších teoretických rámců, které defektivitu tak či onak definují. Výsledkem je – zcela v souladu se zadáním – na jedné straně dobrý teoretický úvod, na straně druhé praktický seznam defektivních sloves a jejich typologie.

Bakalářská práce, rozsahem odpovídající přesně požadovaným 40 stranám, je přehledně rozdělena na pět kapitol. První tři kapitoly představují teoretickou část, v níž diplomantka postupně vyloží základní pojmy, jako jsou flexe, flexivní třídy, paradigma a typy paradigm, defektivita včetně různých definic, které byly za posledních deset či dvacet let navrženy v rámci různých morfologických teorií. Zde je potřeba ocenit, že autorka skutečně pracuje s moderními přístupy, v nichž občas není snadné se dobře zorientovat, neboť vycházejí z premis, které někdy nejsou dostatečně objasněny. Je to vlastně dobře vidět na ústředním pojmu předkládané práce, kde je defektivita definována vzhledem k ideálnímu, abstraktnímu paradigmatu, které mnohé teorie kladou jako výchozí situaci (např. Stump, Blevins, Simsová, Pirrelli aj.), popř. také na tom, jak se traktuje perifráze. Zároveň je zde samozřejmě celá řada obtížných formulací a drobných nedostatků, které vyžadují určitá upřesnění. K tomu se pak dostanu později.

Praktická část, již jsou věnovány dvě kapitoly, začíná užitečným přehledem zdrojů, z nichž diplomantka čerpala. Tento přehled může působit dosti neuspořádaně, neboť jsou zde kombinovány tradiční gramatiky s různými – často amatérskými – internetovými zdroji. Je však třeba říci, že žádný zdroj nenabízí ucelenou a jednoznačně teoreticky ukotvenou typologii defektivních sloves, takže diplomantčin seznam je nakonec jakýmsi průnikem všech těchto zdrojů. V poslední kapitole autorka dochází k typologii defektivních sloves, mezi něž řadí neosobní slovesa, meteorologická slovesa, slovesa postrádající přičestí minulé, archaická slovesa. Tato typologie vychází z aplikace kritérií, která diplomantka na základě sekundární literatury (zejména na základě Simsové, 2015, kap. 3) aplikovala na italská slovesa.

Teď k některým připomínkám. Začal bych asi drobnými formulačními nedostatky. Diplomantka někdy volí konstrukce, které zbytečně znesnadňují četbu a které jsou i stylisticky poněkud neobratné. Např. hned v úvodu na s. 7: „K přiblížení pojmu je nezbytné seznámení s klíčovými termíny...“. Jinde je zas formulace velmi blízká předloze, kterou autorka čerpá ze sekundární literatury. Zde by tak lepší formulace byla i zárukou toho, že tomu diplomantka dobře rozumí. Např. na s. 19 je před citací ze Simsové řečeno, že je nutné „vztažení defektivitu ke struktuře konkrétního jazyka...“, a téměř identická formulace následuje pak i po citaci, která v originálním znění říká v podstatě totéž. Není z toho však dobře patrné, co toto „vztažení“ má být a jak je zde definována „vnitřní struktura jazyka“. Vůbec by neškodilo, kdyby diplomantka takové citace rozebrala důkladněji a popsala vlastními slovy s vlastními příklady. Zcela jednoznačné je to hned na s. 20, kde je důležitá citace (o počtu doložených forem ve vztahu k očekávanému počtu, na rozdíl od prostého absolutního počtu forem) vysvětlena poněkud nedostatečně. Navíc je zde zmíněn i zajímavý faktor, totiž nejistota mluvčích, která by jistě stála za komentář.

Rád bych teď vznesl některé obsahové připomínky, které by se mohly stát předmětem diskuse při obhajobě.

1) Na s. 8: „*Tyto formy jsou tedy příslušná osoba, čas, (...).*“ Hned na začátku by měla diplomantka zavést terminologii, již se pak bude držet. Konkrétní formy daného slovesa *nejsou*

osoba, číslo, atd., ale jsou realizacemi paradigmatických buněk definovaných souborem konkrétních hodnot daných kategorií (či rysů).

2) Na s. 9: syntaktická vs. morfologická povaha flexe. Je zde jen zmínka o tom, že je nějaká diskuse mezi lingvisty. Jakou má podobu? Jsou zde přece pojmy jako inherentní vs. kontextuální flexe, morfologické vs. morfosyntaktické rysy atd.

3) Na mnoha místech používá diplomantka slova „náležitosti“ i tam, kde by byl nutný přesnější termín, popř. žádný, jako např. na téže s. 9: „*V tomto kontextu mluvíme o konkrétním vyjádření hodnoty morfologické kategorie, mezi které patří **náležitosti** jako osoba, číslo, (...).*“

4) Na s. 10 hned na začátku: lexémy sdílí v rámci paradigmatu vždy společnou flexivní kategorií. Nejde však o lexémy, ale o jejich konkrétní tvary. Zde by se opět hodila preciznější terminologie, jak je i u Stumpa (máme lexém a pak jeho konkrétní tvary; soubory vyjadřovaných kategorií diktuje lexém, ale paradigmata pak vyplňují tvary, „word forms“).

5) Na s. 11, poslední odstavec nad sekci 1.3.1. je nutné reformulovat, vysvětlit (např. nedává dobrý smysl tvrdit, že lingvistické disciplíny určují příslušnost slov do flexivních tříd). Podobně vágní je spojení „lingvistická sféra“ níže již v sekci 1.3.1.

6) U definic paradigmatu by možná i u synkretismu a „redundance“ byl vhodný širší okruh sekundární literatury (mj. proto, že pro italštinu existují významné studie A. Thorntonové o „sovrabbondanza“, o synkretismu píše více Pirrelli, navíc se neomezuje jen na konj. přítomnosti. Takže ukázat vzorce synkretismu pro celé italské sloveso by nebylo špatné).

7) Na s. 17 naopak odkaz na další sekundární literaturu máme, ale bohužel není uveden v bibliografii. To by mělo být i přesto, že citujeme literaturu citovanou u zdroje, s nímž přímo pracujeme (Haspelmath – Simsová 2015).

8) Velmi mě zaujala otázka perifráze (v kapitole o přehledu definic). U Simsově je podrobná diskuse toho, zda je perifrastická realizace něco zvláštního, nepravidelného. Tady je nutné oddělit flexivní perifrázi, která je v podstatě identickou obligatorní realizací dané buňky. Např. pro *passato prossimo* máme zcela systematicky flexivní perifrázi. Na straně druhé tu je otázka té „kompenzační perifráze“ (jak o tom píše diplomantka na s. 24 v souvislosti se slovesem *dirimere*), která je nahodilá a individuální (i když může existovat nějaké typizované řešení s vyšší frekvencí). Možná by stálo za to předložit taková slovesa nějakému vzorku mluvčích a zadat jim syntaktický kontext, který by museli nějak zaplnit.

9) Na s. 30 – forma „*(io) piovo*“ jako ojedinělá. Jak to tedy souvisí s definicí A. Simsově? Minimální počet doložených atestací versus očekávaný počet v jiných slovesech, je to tak? Je tedy podle Simsově *piovere* defektivní? (Tím vůbec nechci zpochybňovat finální typologii, která s touto skupinou počítá, je zde jen otázka síly sémantického kritéria – jak se k němu Simsová staví?).

10) Nejzajímavější je samozřejmě skupina sloves, která postrádají přičestí minulé. Zdá se mi, že ne všechna jsou ale vzácná. Pokud jsou některá celkově frekventovaná, pak je systematická defektivita, která zasahuje všechny složené časy, velmi zajímavá z hlediska mluvčích a z hlediska jejich kompenzačních strategií. Např. *competere*, *demordere*, *irrompere*, *permanere* mají jistě úplně jiný status než archaická slovesa, u kterých chybějící přičestí moc nevádí. Proto je zcela správné tyto dvě skupiny oddělit. Zároveň bych ale zdůraznil a lépe doložil rozdíl ve frekvenci (na velkých webových korpusech, jako je ItWaC, je třeba zajímavý rozdíl mezi *permanere* a *irrompere*, u toho posledního přece jen nějaké složené tvary existují).

11) U příkladů z korpusu CORIS na s. 33 by se možná hodila přesnější datace a konkrétní text, z něhož pocházejí.

Tolik tedy pár poznámek či návrhů k diskusi. Na závěr bych řekl, že bakalářská práce Barbory Hrabákové je zajímavá v tom, že se diplomantka odváží pustit do komplexního tématu, které skýtá nemálo překážek. Je jasné, že zejména v teoretické části tu a tam tápe (což je vidět v terminologických potížích, které jsem zmiňoval), ale nedopouští se nějakých fatálních

chyb. Podobně i praktická část by možná mohla obsahovat podrobnější informace zejména o frekvencích určitých sloves, popř. i některé další příklady kompenzačních perifrází v závislosti na vybraných slovesech. Proto s ohledem na formální i obsahovou úroveň navrhuji hodnotit bakalářskou práci Barbory Hrabákové jako **velmi dobrou**.

V Praze dne 30. května 2022

doc. Mgr. Pavel Štichauer, Ph.D.
vedoucí bakalářské práce